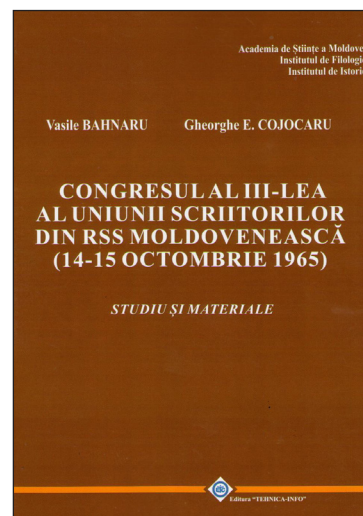

UN CONGRES AL SCRITORILOR CU REZONANȚĂ ISTORICĂ

Doctor habilitat în filologie **Teodor COTELNIC**
Institutul de Filologie al AȘM

La finele anului trecut cercetătorii științifici ai AȘ a Republicii Moldova, profesorii universitari Vasile Bahnaru, doctor habilitat în filologie și Gheorghe E. Cojocaru, doctor habilitat în istorie, au oferit marelui public, inclusiv specialiștilor în domeniu, cadrelor didactice o premieră editorială *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (14-15 octombrie 1965). Studiu și materiale*, apărut la Editura „Tehnica-Info”. Lucrarea atrage atenția cititorului chiar de la început prin textul preliminar *Un congres al scriitorilor cu impact istoric* (p. 7-14), semnat de acad. Mihai Cimpoi, care, metaforic vorbind, „a despărțit apele de uscat în ce privește adevărul și neadevărul despre identitatea națională, istorie, valorile morale și spirituale, denumite pe atunci „moștenirea clasică”, limba română – denumire tabuizată și înlocuită cu limba așa-zis „moldovenească” (p. 7). Urmează apoi studiul propriu-zis al autorilor, intitulat *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova în contextul epocii* (p. 15-60), în care se examinează cu mult discernământ și competență situația social-politică în care s-a desfășurat reunirea a III-a a literaților din republică, evidențiindu-se în mod special importanța relațiilor politice, economice, culturale și ideologice controversate existente între România și URSS, reacția furibundă a oficialității comuniste republicane contra Congresului. Pentru faptul că ar fi abordat problema funcționării limbii materne și cea a revenirii la alfabetul latin, problemele destinului științei și culturii moștenirii istorice și demnității naționale, congresul a fost etichetat „naționalist”.

La Congres au fost prezentate un raport (I. C. Ciobanu: *Literatura sovietică moldovenească și problemele contemporaneității*) și trei corapoarte (H. Corbu: *Tendențele și realizările dramaturgiei moldovenești contemporane*; S. S. Cibotaru: *Cu privire la critica literară și G. Meniuc: Călătorie în lumea micilor visători*). Volumul include și alte materiale ale Congresului. Mai întâi sunt date anchetele revistei *Nistrul* și ale hebdomadarului *Cultura* din ajunul Congresului și răspunsurile scriitorilor (p. 62-65). În continuare urmează: Stenograma Congresului al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova, din 14-15 octombrie 1965, cuprinzând raportul, corapoarte, luările de cuvânt ale scriitorilor și

Vasile BAHNARU, Gheorghe E. COJOCARU. *Congresul al III-lea al Uniunii Scriitorilor din RSS Moldovenească (14-15 octombrie 1965). Studiu și materiale*. Chișinău: Editura „Tehnica-Info”, 2016, 402 p.

ale invitațiilor la Congres (p. 115-309); Comunicatul de presă (ATEM): *Congresul III al scriitorilor din Moldova* (p. 309-319); Tezele pentru luarea de cuvânt a primului secretar al CC al PCM, I. I. Bodiul, la adunarea de partid a Uniunii Scriitorilor din Moldova, elaborate de aparatul CC al PCM (p. 319-329); Luarea de cuvânt a primului secretar al CC al PCM, I. I. Bodiul, la adunarea de partid a Uniunii Scriitorilor din Moldova, din 17 noiembrie 1965 (p. 329-333); Nota informativă în adresa CC al PCUS, semnată de I. I. Bodiul, primul secretar al PCM, din 20 noiembrie 1965 (p. 333-338); Hotărârea Prezidiului CC al PCM „Despre neajunsurile serioase în procesul de organizare și de desfășurare a Congresului al III-lea al Uniunii Scriitorilor din Moldova”, din 13 decembrie 1965 (p. 338-341); Raportul primului secretar al CC al PCM, I. I. Bodiul, la adunarea activului republican de partid „Starea educării marxist-leniniste a oamenilor muncii din republică și măsurile pentru îmbunătățirea ei”, din 22-23 decembrie 1965 (p. 341-370); Hotărârea Adunării activului republican de partid „Cu privire la starea educării marxist-leniniste a oamenilor muncii și măsurile pentru îmbunătățirea ei”, din 22-23 decembrie 1965 (p. 370-380); Indice de nume de persoane (p. 380-402).

Referindu-se la problematica dezvăluită la Congres, autorii studiului inițial relatează prin argumente exhaustive că o serie din problemele discutate (problema funcționării limbii materne și a alfabetului, problema moștenirii istorice și a demnității naționale) își trag originea încă din anul 1812, când teritoriul dintre Prut și Nistru, rupt fraudulos din trupul Vechii Moldove, a fost acaparat de Imperiul Țarist. Nu peste mult timp, odată cu anularea autonomiei Basarabiei de către autoritățile țariste, limba română din gubernia ocupată a fost eliminată mai întâi din administrație, școală și biserică, urmând să fie exclusă studiarea ei ca disciplină obișnuită din instituțiile de învățământ. Ulterior însă limba oficială este recunoscută doar rusa, limba localnicilor fiind strămtorată cu totul din uzul public.

După Unirea Principatelor (1859), țarismul și-a intensificat activitatea de înstrăinare a românilor basarabeni de cei din România. Intelectualilor dintre Prut și Nistru li s-a interzis să întrețină orice legătură cu Țara. Politica promovată de țarism în Basarabia în perioada 1812–1918 a fost una de deznaționalizare prin asimilare lingvistică, având drept scop declarat „identificarea provinciilor cucerite cu statul cuceritor” (p. 16). Comparând acțiunile aceleiași politici de rusificare prin separatism teritorial cu perioada sovietică, cercetătorii V. Bahnaru și Gh. E. Cojocarul relevă că „dacă țarismul promova «opera lui de eliberare» prin înăbușirea spiritului național, prin interzicerea limbilor naționale, Puterea Sovietică a elaborat o strategie perfidă de deznaționalizare, adoptând o politică națională remarcabilă prin ambiguitatea ei, care întrunea (simultan sau succesiv) rusificarea, internaționalismul și susținerea naționalismelor locale” (*Ibidem*). În continuare se dezvăluie cu lux de amănunte constituirea în 1924, în cadrul Ucrainei sovietice, a formațiunii pseudostatale RASSM, care avea misiunea recuceririi și sovietizării Basarabiei, iar apoi bolșevizarea României și Balcanilor. În plus, noua formațiune pseudostată a devenit în curând laborator de experimentare a tezelor bolșevice, având ca obiectiv deznaționalizarea românilor prin implementarea teoriei moldovenismului, dispariția memoriei românești și născocirea unei noi limbi și a unui „nou popor moldovenesc”, distinct de românii din dreapta Prutului.

Totodată, trebuie să reținem că limba băștinașilor transnistrieni din RASSM se remarcă prin câteva etape diferite. Astfel, în 1924–1928 se admitea în republica autonomă limba română literară, scrisă cu alfabet latin; în anii 1928–1932 se intensifică activitatea curentului românofob așa-zis arhaic sau autohton, în frunte cu L. A. Madan, care a încercat să creeze o limbă artificială, din care să lipsească orice neologisme încetățenite în limba literară, născocind în locul

lor altele noi, calchiate din rusește în graiul local; în anii 1932–1938 se introduce alfabetul latin, inclusiv limba română literară, chiar dacă era numită limba moldovenească; în anii 1938–1951 se revine la politica românofobă, reintroducându-se alfabetul rusesc și se reanimează pseudoteoria celor două limbi est-romănice. Oamenii de conducere, scriitori, ziariști, funcționari ai învățământului, aproape toată intelectualitatea de creație au fost persecutați și exterminați. (Vezi mai detaliat: Bahnaru, Vasile. *Calvarul limbii române în timpul dominației sovietice (studiu și documente de arhivă)*. Chișinău: Elan Poligraf, 2015, p. 576).

A devenit mai violent procesul de rusificare în stânga Prutului după constituirea RSS Moldovenești, la 2 august 1940, prin ocuparea Basarabiei de Uniunea Sovietică. Pseudolingviștii sosiți de peste Nistru au impus în RSSM, ca limbă oficială, argoul transnistrian rusificat. Mai mult, au impus aici falsa teorie despre cele două națiuni distincte est-romănice: „poporul moldovenesc” și poporul român și „limba moldovenească” și limba română. În același timp, la 19 februarie 1941, Sovietul Suprem al RSSM adoptă legea *Despre treșerea scrisului moldovenesc la alfavitu rus*. De asemenea a fost grav afectat de politica ideologică învățământul mediu, efectuat prin comasarea școlilor naționale cu cele ruse, astfel încât acestea deveneau mixte, ruso-moldovenești și, în consecință, se transformau în instrumente de deznaționalizare a noilor generații. O situație similară se atesta și în instituțiile preșcolare, grădinițele naționale fiind practic desființate, mai cu seamă, în centrele urbane (p. 25).

În perioada postbelică, în special anul 1959, s-a impus prin mai multe confruntări între forțele naționale ale românilor basarabeni și conducerea de vârf, deoarece atunci se împlineau 600 de ani de la întemeierea Țării Moldovei și 100 de ani de la Unirea Principatelor Române. Deși autoritățile comuniste au luat măsuri drastice pentru a zădărnici comemorarea evenimentelor, totuși aceste date istorice au fost celebrate. Sărbătoarea s-a încheiat la gara din capitală, în prezența unui numeros public cu o *Horă a Unirii*, încinsă de un grup de studenți, care-și făceau studiile de actorie la Moscova. Trei dintre acești tineri – Gheorghe Vodă, Petru Cărare și Vlad Ioviță, pe înserate, au venit în centrul orașului și au depus florile recunoștinței la monumentul lui Ștefan cel Mare. Tot în acest an a avut loc o confruntare violentă a credincioșilor din satele de codru, care au apărut zece zile și zece nopți mănăstirea Răciula, și forțele de ordine sosite să o închidă, confruntare ce s-a soldat cu 1 mort, 3 răniți și mai mulți țărani condamnați la diferite termene de detenție (p. 23) etc., etc.

În asemenea circumstanțe, CC al PCM a convo-

cat în luna septembrie a aceluiași an plenara a IX-a de partid, la care au fost combătute dur unele tentative de „naționalism” ale intelectualității basarabene. Plenara a luat măsuri dezastruoase împotriva unor personalități ale renașterii naționale ca Vasile Coroban, George Meniuc, Petru Cărare, Ion Vasilenko, Vladimir Beșlea-gă etc., care pledau deschis pentru adevărul istoric, cultura națională și limba română, pentru revenirea la alfabetul latin. A fost inițiată o campanie propagandistică antiromânească. S-a redus considerabil volumul de publicații românești. Librăria de carte românească din capitală „Drujba” a fost închisă. Reacția violentă a administrației s-a soldat cu demiteri și exoduri, interdicții de publicare. Oficialitățile au luat măsuri coercitive nu numai împotriva intelectualității locale, ci și contra cărților. Au fost ghilotinate mai multe opere beletristice ale unor scriitori. Să amintim câteva: *Din tată-n fiu* de Gheorghe Malarciuc, *Săgeți* de Petru Cărare, *Hora Unirii* de Gheorghe Cutasevici, *Descântec în alb și negru* de Dumitru Matcovschi, *Temerea de obișnuință* de Mihail Ion Cibotaru, *De pe două margini de război* de Ion Vatamanu etc.

Un loc aparte acordă cercetătorii situației social-politice în care și-a desfășurat lucrările Congresul. Se insistă în mod special asupra importanței relațiilor politice, economice și ideologice controversate existente între România și URSS, se examinează riguros argumentat și bine documentat destinul istoric al limbii române la Est de Prut, se accentuează impactul raporturilor sovieto-române asupra vieții culturale din RSSM (p. 15-33).

Problema majoră discutată la Congres a fost cea a situației lingvistice dezastruoase, în care se afla limba română literară și vorbită a băștinașilor majoritari, ce afecta cel mai mult creația scriitorilor basarabeni, precum și necesitatea revenirii la grafia latină, la veșmântul ei firesc. Unii participanți la Congres, îndeosebi unii tineri scriitori pe atunci – Ion Druță, Aureliu Busuioc, Mihai Cimpoi, Pavel Boțu, Grigore Vieru, Gheorghe Malarciuc, Vasile Levițchi –, profesorul universitar Petre Osmătescu, directorul școlii medii din Râșcani, Leonid Colibaba etc. au abordat, în luările lor de cuvânt, problemele referitoare la necesitatea evoluției limbii literare materne, la conservarea monumentelor de cultură, la valorificarea patrimoniului spiritual, la predarea limbii și literaturii în școală, la ignorarea particularităților naționale, la comportarea lipsită de grijă față de dezvoltarea și răspândirea literaturii moldovenești, la calitatea manualelor școlare, la schimbarea denumirii corecte a străzilor și firmelor.

Trebuie reținut faptul că unele din declarațiile oratorilor erau întâmpinate de public cu aplauze. Să ilustrăm cu câteva exemple dureroase ale realității de

atunci, spicuite din volum. Astfel, în discursul său, Ion Druță vorbește despre alfabetul latin, „care este atât de natural să corespundă... (aplauze îndelungate) *unei limbi de origine latină* (Aplauze). *Eu, tovarășilor, sper, avem în sală oameni de la conducerea republicii, eu sper că aceste aplauze n-o să fie lăsate pe seama bancurilor mele umoristice, dar o să fie luate ca o dorință a scriitorilor noștri, o să fie transmise, o să fie discutate în cele mai înalte foruri.*” (subl. aut.) (Aplauze) (p. 259). Însă, în opinia lui Em. Bucov, chestiunea alfabetului „*firesc al limbii noastre romanice e grea, dar faptul că e grea, nu înseamnă că e irezolvabilă. Problema limbii literare, eu să vă spun, a fost mult mai grea decât problema asta, dar ea într-adevăr trebuie chibzuită din toate punctele de vedere, și cu ajutorul învățaților sovietici, a Comitetului Central al partidului Moldovei, și problema aceasta se va rezolva. Eu să vă spun, trebuie să vorbesc de aici pentru că ori de câte ori te întâlnești cu învățătorii, îți spun problema aceasta, și n-o putem ține în sac...*” (subl. aut.) (p. 274).

Opinia despre alfabet a fost susținută și în discursul matematicianului P. Osmătescu, care amintește asistenței că „*încă în 1957 se purtau discuții despre ortografia moldovenească. Evident, astăzi sunt alte timpuri, nu sunt aceleași ca pe timpul lui Eminescu. Acum, grație succeselor noastre, se discută aprins care alfabet este mai bun, cum să scriem „i” sau „u”?* Așa cum limba noastră este de origine latină, este evident că și alfabetul nostru a fost latin. În anii 1932–1938 (subl. aut.) *în stânga Nistrului se foloseau de alfabetul latin. Schimbarea lui a fost o greșeală care poate fi corectată. Rezolvarea acestei probleme o impune viața, ea nu poate fi ocolită*” (p. 213) (Aplauze). Iar scriitorul și traducătorul leton Z. Vango și-a exprimat nedumerirea că moldovenii scriu cu caractere rusești, odată ce clasicii săi scriau cu alfabet latin. Din punctul lui de vedere, „*această situație creează multe dificultăți pentru dezvoltarea literaturii și este una din problemele importante care reține difuzarea cărților voastre*” (subl. aut.). (Aplauze în sală) (p. 326).

O altă problemă luată în dezbatere în cadrul Congresului era cea a limbii literare. Discutând în contradictoriu cu Iurie Barjanschi, care l-a acuzat pe M. Cimpoi că stă acasă încuiat și citește gazete românești, I. Druță i-a ripostat în felul următor: „Eu vreau să-i spun tovarășului Barjanschi, nu știu ce citește el, dar la Chișinău se citesc multe ziare românești și vreau să-i mai comunic tovarășului Barjanschi că eu nutresc cele mai calde sentimente pentru o țară vecină cu noi, o țară rudă cu noi, ca limbă, ca istorie, o țară socialistă, ca și republica noastră, eu nu văd de ce ar trebui să facem un zid Chinez de-a lungul Prutului” (Aplauze). Pe maestrul Druță îl frământa mai mult situația dramati-

că, în care se afla limba vorbită, „acel mare ocean din care își alege forță și se îmbospătează limba literară, aceste izvoare străvechi de mii de ani au rămas părginite, împotmolite, de o sumedenie, cum le-aș spune eu, de o sumedenie de elemente birocratice și parazitare” (*Ibidem*). Mai mult, pe scriitor îl impacientează în mod deosebit cultura limbii vorbite, drept dovadă servind faptul că atunci „când te duci la noi în sat acum, eu mă duc la mine în sat, când vorbesc cu ai mei, bre!, îmi zice fratele, tu ai început a vorbi românește de la o vreme” (Aplauze). Situația este mult mai gravă în cazul, în care un președinte acolo într-un centru, „s-a umplut de atâtea chestiuni, încât la fiecare două cuvinte moldovenești spune șapte cuvinte rusești, tovarășilor”. Deși Druță era „un mare partizan al culturii” și „că realtoim multe din tradițiile ruse”, el considera că în situația respectivă „nici nu mai poate fi vorbă de limba rusă și nici vorbă de limbă moldovenească”, acest limbaj fiind în realitate „o amestecătură incoloră care ne-a împotmolit și satele, și în mare măsură elevii”. De aceea este o datorie sfântă a noastră, a scriitorilor, a ziarelor, a Comitetului de radio, să găsim, să cultivăm, să căutăm o modalitate de a pune un stavilar acestei nenorociri, fiindcă altfel cei două sau trei mii de intelectuali din Chișinău care știu acum limba, o s-o uite și ei sau o să împrumute din sat acele chestiuni pe care noi le privim cu anumită oroare” (p. 260).

Scriitorul Aurel Busuioc remarcă în discursul său că, „dacă ai norocul să locuiești în centrul capitalei noastre, te pândește nenorocul să traversezi întreg orașul, undeva mai spre margini, ca să-ți duci copilul la o grădiniță în care ar putea să vorbească în limba lui maternă” (Aplauze furtunoase și prelungi în sală). Iar dacă omul „a reușit să reziste acestor crosuri, îl așteaptă mai apoi clasele întunecoase, înghesuiala și curtea școlii mai mică chiar decât a magazinului special de alături. Am în vedere școala nr. 1, singura școală moldovenească din centrul capitalei Moldovei” (Aplauze) (p. 186).

Poetul A. Busuioc atrage atenția publicului asupra denumirilor de străzi din Chișinău, a denumirilor de localități, întrebându-se retoric: „De ce dar în capitala acestor mari moldoveni s-au găsit numai niște stradele, niște fundacuri care să le poarte numele? (Aplauze în sală), „De ce Могилевская, Госпитальная, Кузнецкая, Бендерская, Садовая? Oare mii de oameni au să pășească spre stadion la fotbal cu mai puțin entuziasm pe strada Eminescu, decât pe strada Бендерская?”, „Oare un oraș care s-a numit Lazo n-ar avea un nume mai în spiritul limbii ce-o vorbesc acei orășeni decât Лазовск, Октябрьск, Днестровск?”, „Oare jocul de-a v-ați ascunselea care a durat atâta timp în jurul statuii lui Ștefan cel Mare ar fi avut loc, dacă nu ne-am fi ținut să ne mândrim public că am dat istoriei aseme-

nea legendară figură?”. În continuare, poetul constată că „indiferența față de patrimoniul istoric, cultural al poporului poate fi interpretată la un moment dat ca o jignire a sentimentului de demnitate națională”. (Aplauze furtunoase în sală) (p. 187).

Oratorul sublinia apoi că toate acestea au fost posibile numai din cauză că am avut „în rolul de îndrumători niște administratori ignoranți, pentru care creația literară și mulsul caprelor reprezentau două munci în esență prea puțin felurite”. Tot din motive ideologice, precizează poetul, „mii de cărți moldovenești pentru preșcolari au putrezit prin depozite și acum câțiva ani, după ce au pierdut aspectul solicitat de comerț, au fost tăiate și aruncate la maculatură. A răspuns cineva cu capul pentru această sălbătăcie? N-am auzit” (p. 186).

Tânărul (pe atunci) critic literar Mihai Cimpoi considera că în ultimii ani literatura a probat „o depășire netă a descriptivismului, a versificării pedestre a faptului cotidian, ea și-a asigurat un nivel estetic, un nivel intelectual. Putem înscrie cu certitudine acest adevăr pe frontispiciul literaturii noastre contemporane. Se desfășoară un intens proces de stabilire a valorilor. Proza și poezia denotă orientări spre sinteze, spre esență, spre adâncirea viziunii, spre cunoașterea filosofică a lumii. N-au dispărut desigur confecțiile literare, care au un loc periferic și îl ocupă, deși cu multă îndărătnicie” (p. 202). În continuare, criticul s-a oprit asupra particularităților estetice ale operelor unor scriitori. Examinând unele poezii, el a atras atenția asupra neglijențelor stilistice din unele scrieri ale lui P. Cruceniuc, I. Barjanschi și V. Roșca. La finele discursului el constată în mod legitim „un alt imperativ: rezolvarea problemei ortografiei limbii noastre și a restructurării alfabetului în așa fel ca el să corespundă realității fonetice a limbii” (p. 204).

Profesorul școlar Leonid Colibaba a vorbit despre probleme importante legate de predarea literaturii moldovenești în școală. În manuale și creștomații se includ unele fragmente nu din cele mai bune opere, învățătorul fiind deseori silit din cauza multor lipsuri, să completeze lucrarea literară la lecție, s-o redea mai frumos decât este scrisă ea de scriitor. Totodată profesorul îndemna participanții la congres să dea dovadă de curaj și să procedeze ca „un tovarăș de aicea, din altă republică”, care „a citat niște versuri, pe care noi ne temem a le recita: *Ce-ți doresc eu ție, Dulce Românie, țara mea de glorie, țara mea de dor, brațele vânjoase, arme cu tărie, la trecutul mândru, falnic viitor din superba poezie civică a lui Mihai Eminescu Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?*” (p. 244). În același timp, L. Colibaba dezvăluie că alfabetul latin „il cunosc oamenii”, face aluzii directe la substituirea cuvintelor neolatine prin cuvinte de origine slavă, încheind „în nădejdea

că actualul congres va fi un imbold puternic pentru creșterea nu numai a literaturii, dar și a vieții spirituale a *poporului* nostru, a *norodului*, pardon, din toată republica noastră...” (p. 246).

Trebuie spus că unele luări de cuvânt, ce au răsunat la congres, sunt adevărate mostre de ineptii și babilonii. S-a evidențiat în această privință discursul lamentabil al scriitorului și traducătorului Iurie Barjanschi, rostit în „limba lui Pușkin și Lenin...”, „limbă maternă și apropiată de sufletul tuturor intelectualilor moldoveni, al întregului popor moldovean și nicio insinuare a spiritelor și demagogilor locali nu este în stare să zdruncine dragostea noastră pentru marea limbă rusă, pentru marele popor rus” (p. 226). Vorbind chiar de la început despre limba literară moldovenească, cuvântătorul este îngrijorat că „dispare specificul național și frumusețea distinctivă a limbii noastre materne, că „limba se îndepărtează de popor, poeziile și articolele lor sunt destinate unei caste de snobi și gurmanzi literari”, fiind „eliminate din limbă cuvintele de origine rusă și slavă” (*Ibidem*). Toate aceste idei perimate, scoase de la naftalină, urmăreau scopul să impună în RSSM limbajul macaronic transnistrian, îmbibat cu rusisme, pentru a o deosebi de limba română.

Acad. Iosif Varticean și-a manifestat interesul față de alfabetul, pe care îl folosește astăzi limba română din republică. Deși n-a adus nicio probă lingvistică în problema menținerii alfabetului rusesc sau în problema revenirii la alfabetul latin, în opinia sa „nu e scris nicăieri că, dacă poporul este, să zicem, de origine română, alfabetul urmează să fie în mod obligatoriu de origine latină. Nu e scris nicăieri că, dacă poporul este de credință musulmană, atunci trebuie să dispună de un alfabet corespunzător al acestei credințe” (p. 295). El face trimitere la situația din alte limbi: sârbo-croată, poloneza, deși sunt limbi de origine slave, fac uz de alfabetul latin. El își exprimă convingerea că problema alfabetului „nu se va rezolva”. Reproșându-i lui Ion Druță pledoaria lui pentru revenirea la alfabetul latin, cuvântătorul Varticean declară fără scrupule, că „limba literară și alfabetul sunt departe de a fi identice”. De asemenea, este inacceptabilă părerea autorului referitor la situația din România și Moldova, unde acesta constată, că „din punct de vedere istoric aici s-a constituit o situație aparte și, spre deosebire de frații săi romani care au continuat să beneficieze de alfabetul latin, romanicii de est au adoptat alfabetul slavon și nu au făcut-o din capriciul cuiva, dar sub influența culturii și noțiunilor slavone ca urmare a prieteniei și a ajutorului reciproc pe parcursul unor secole” (subl. aut.). Din economie de spațiu nu comentăm.

Pentru faptul că în unele luări de cuvânt ale participanților la congres, au fost readuse în discuție pro-

bleme de importanță vitală; revenirea la alfabetul latin, identitatea națională etc. congresul a fost supus unei critici acerbe și unor acuzații grave de naționalism, antimarxism, antileninism și antisovietism. Astfel, I. Bodiul, primul secretar al CC al PCM, a răspuns cu articolul *Să se întărească și să înflorească prietenia popoarelor sovietice (Moldova Socialistă*, din 23-24 noiembrie 1965), în care, printre altele, elogiază „înrâurirea și îmbogățirea reciprocă a culturilor naționale”, ca normă și ca viață a limbii și culturii ruse și a alfabetului rus ca „alfabet al unei nații mari”. A urmat apoi luarea de cuvânt a primului secretar al CC al PCM I. I. Bodiul, la adunarea de partid a Uniunii Scriitorilor, din 17 octombrie 1965, iar după aceea raportul aceluiși satrap la Adunarea activului republican de partid *Starea educării marxist-leniniste a oamenilor muncii din republică și măsurile pentru îmbunătățirea ei*, din 22-23 decembrie 1965. În consecință, la instituții și în întreprinderi a început o campanie violentă de blamare a „naționalismului” manifestat la Congres.

Vorbind despre totalurile Congresului, scriitorul Vladimir Beșleagă arată cu durere în cartea sa *Conștiința națională sub regimul comunist totalitar (RSSM: 1956–1963)*: Ed. Cartier istoric, 2008, p. 98: „Astăzi, la o distanță de aproape patru decenii de la cele recapitulate în aceste pagini, după o nouă magnifică explozie a Conștiinței românești pe aceste străvechi meleaguri rupte cu forța de matca românismului, ne dăm seama cu tristețe că iarăși suntem nevoiți să ne confruntăm cu aceeași veche durere: de a ne dovedi identitatea de români în istorie și în actualitate, de a demonstra că vorbim și scriem o singură limbă dimpreună cu frații noștri din Țară și de pretutindeni în lume – limba română – că avem a lupta cu aceleași teorii de fabricație colonialistă țaristo-sovietică prin care forțele neocomuniste restauratoare ne împing din ce în ce mai mult în îmbrățișarea fatală a nesățiosului și sângerosului monstru imperial din răsărit”.

Bineînțeles, în prezentarea de față am evidențiat numai o serie de probleme discutate la Congres, incluse în merituosul studiu. Persoanele interesate vor putea găsi și alte materiale importante despre reconstituirea trecutului nostru istoric, despre contribuția scriitorilor la continuitatea spiritului românesc în spațiul dintre Prut și Nistru. S-ar fi putut vorbi și de alte probleme dezbătute în cadrul Congresului, am considerat însă că și cele relatate au pus în lumină lupta curajoasă a intelectualilor basarabeni împotriva neadevărului științific și istoric, promovat insistent de „imperiu răului”, problemă care este readusă în discuție cu regularitate, în anumite intervale de timp, de unii preținși oameni politici și de unii falși filologi și istorici.

Lectură plăcută!